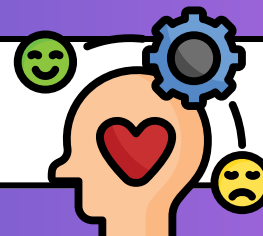

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 48)

DE ZELFSTURENDE LEERLING

Op veel scholen werken leerlingen in eigen tempo en mogen ze zelf bepalen wanneer ze welke (dag- of week)taak maken. Om goed zelfstandig te kunnen leren moeten ze hun eigen leerproces kunnen sturen en plannen. Daarvoor hebben ze **metacognitieve vaardigheden** nodig: ze moeten kunnen nadenken over hun eigen leren. Zimmerman heeft zich langdurig beziggehouden met wat deze vaardigheden nu precies behelzen. In zijn artikel zet hij alles omtrent *zelfgestuurd leren* op een rijtje.

HET IDEE

Metacognitieve vaardigheden zijn nodig om het leerproces te sturen. Je kunt hierbij denken aan vaardigheden als 'je oriënteren op een probleem, plannen van een oplossing, monitoren van voortgang en evalueren van uitkomsten'. Bij zelfgestuurd leren zetten leerlingen deze vaardigheden in om hun leerdoelen en wensen te bepalen en vervolgens te realiseren. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen met betere metacognitieve vaardigheden betere prestaties behalen. Helaas blijkt ook dat metacognitie zich niet spontaan ontwikkelt, maar dat iets de ontwikkeling ervan moet prikkelen. Maar wat?

DE INZICHTEN

Zimmerman definieert **zelfgestuurd leren** als *de mate waarin leerlingen metacognitief, motivationeel en gedragsmatig - dus in denken, voelen en handelen - betrokken zijn bij hun eigen leerproces*. Het gaat om behoorlijk complexe vaardigheden, vooral omdat zelfgestuurd leren en metacognitie zo met elkaar verweven zijn. Bovendien: hoe weet je als leerkracht nou of leerlingen die vaardigheden wel of niet beheersen? Gelukkig zijn daarvoor signalen. Uit gesprekken met leerlingen kwam de auteur tot **10 typen strategieën** die leerlingen gebruiken bij zelfgestuurd leren (zie tabel). Hoe beter zij deze gebruiken, hoe beter hun prestaties. Als je ziet dat een leerling een van deze strategieën gebruikt, kun je je een idee vormen van zijn vaardigheden. Je kunt ook met leerlingen werken aan deze strategieën.

PROCES

Jezelf evalueren

Organiseren en transformeren

Doelen stellen en plannen

Informatie zoeken

Bijhouden en monitoren

Beïnvloeden van omgeving

Jezelf regels opleggen

Herhalen en onthouden

Hulp vragen

Terugkijken in materiaal

VOORBEELD

Een leerling ...

kijkt het eigen werk na.

organiseert blokjes alvorens te gaan bouwen.

stelt als doel om min. 3 sommen goed te maken en houdt dat vervolgens bij.

wil iets te weten komen over een onderwerp en gaat daar actief en uit zichzelf naar op zoek.

checkt regelmatig of zij de stof wel begrijpt.

zoekt een rustig plekje om zich even goed op iets te kunnen concentreren.

spreekt met zichzelf af dat hij eerst iets af moet hebben voordat hij mag gaan spelen.

blijft een woord opschrijven om te kunnen onthouden hoe het geschreven moet worden.

vraag iemand anders of die het wel snapt en wil helpen.

kijkt terug naar eerdere oefeningen.

Typen strategieën voor zelfgestuurd leren Zimmerman stelt zelfgestuurd leren voor als een cyclisch model (zie figuur hieronder). Hij onderscheidt hierin 3 fasen:

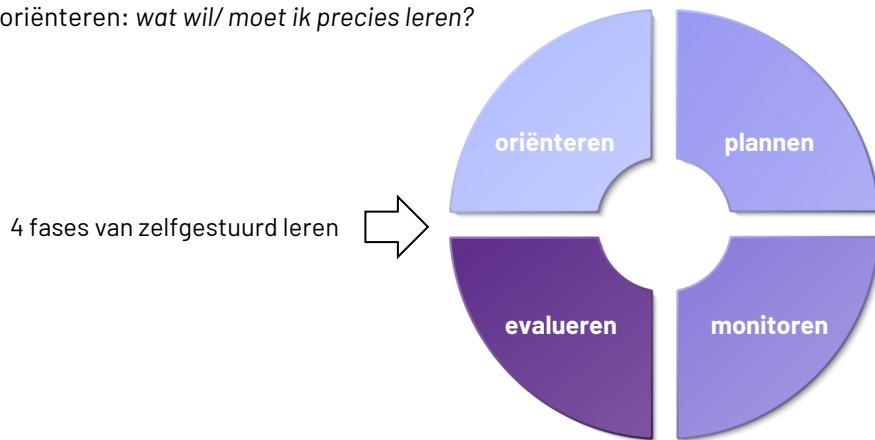
(1) plannen van het leren: *wat moet ik doen in welke volgorde?*

(2) monitoren van het leren: *ben ik op de goede weg?*

(3) evalueren van het leren: *is het mij gelukt?*

Deze fasen hoeven zich niet altijd en per se in deze volgorde voor te doen en Zimmerman spreekt dan ook over 'loosely coupled' oftewel losjes gekoppelde fasen. Van Meeuwen (2013) voegde aan dit model een 4e fase toe, namelijk:

(4) oriënteren: *wat wil/ moet ik precies leren?*

Het model vertelt ons dat leerlingen goed zelfgestuurd leren als zij elke fase aan kunnen, dus goed kunnen *oriënteren*, *plannen*, *monitoren* en *evalueren*. De crux zit uiteraard in wat *goed* is. Dat een leerling een planning maakt, zegt nog niets over hoe realistisch en haalbaar dat plan is. Leerlingen moeten gedurende hun hele onderwijsloopbaan zelf dingen plannen, dus het is handig om hen dit vroeg te leren en hen ermee te laten oefenen. Goed monitoren houdt in dat leerlingen een accuraat beeld hebben van wat ze wel en niet weten en kunnen. Hier hangt bij zelfgestuurd leren veel vanaf. Leerlingen kunnen zichzelf overschatten met als gevolg dat ze weliswaar snel klaar zijn, maar de stof niet goed onder de knie hebben. Ze kunnen zichzelf ook onderschatten en te lang blijven hangen bij stof die ze al beheersen. Over het algemeen hebben mensen

vaker last van overschatting. Niet voor niets vindt circa 80% van de mensen zichzelf een betere autobestuurder dan gemiddeld! Deze overschatting zie je ook bij leerlingen, al is hier gelukkig wel het een en ander aan te doen. Goed evalueren heeft raakvlakken met goed monitoren. Verschil is dat het laatste tijdens het leren plaatsvindt en evalueren na afloop van het leerproces. *Goed evalueren houdt in dat je eerlijk naar je prestaties kijkt en nadenkt of je je leerdoel hebt behaald en zo nee, hoe dat komt.* Je kunt daarbij bedenken wat je de volgende keer anders kunt doen. Het is de opmaat naar de volgende stap: wat ga je hierna leren? Ga je alles nog een keer leren? Of alleen de moeilijke delen?

IN DE KLAS

Plannen is voor leerlingen in het basisonderwijs geen alledaagse bezigheid, zeker voor kleuters niet. Toch kun je er wel samen aan werken. Begin met je klas uit te leggen waarom je bepaalde doelen stelt en doe dit plangedrag voor. Maak samen met de klas een plan voor een bepaalde taak. Laat de leerlingen de stappen benoemen en vraag hen in te schatten hoeveel tijd elk stapje in het plan zal kosten. Bespreek hoe haalbaar of reëel hun planning is. Laat leerlingen vervolgens eens individueel een planning maken en uitproberen. *Liep alles volgens plan? Waarom wel en waarom niet?* Bouw dit langzaam op, eerst met kleine taken, waarna je later, meestal in de bovenbouw, met weektaken kunt werken. Er is veel onderzoek gedaan naar hoe je het monitoren van leren kunt verbeteren. Dat kan bijvoorbeeld door leerlingen veel te laten oefenen met het zelf inschatten van hun prestaties. Na het maken van de opgaven kun je hen de correcte antwoorden (of antwoordcriteria) erbij geven en mogen zij zelf hun werk nakijken. Hierdoor worden hun inschattingen accurater. Een andere manier om leerlingen beter te leren schatten is om hun accuratesse daarin te belonen. Dan raken leerlingen minder geneigd om zich bij de inschatting beter voor te doen. Goed evalueren kun je bevorderen door leerlingen te laten ervaren dat zelfgestuurd leren een cyclisch proces is. Oftewel dat die evaluatie hen niet zozeer laat zien wat ze allemaal verkeerd en fout hebben gedaan, maar wat ze een volgende keer beter kunnen doen. Deel aan het einde van

de les eens kaartjes uit waar leerlingen op kunnen schrijven wat ze het minst hebben begrepen. Zo laat je hen nadenken over hun leerproces en verzamel jij zelf bovendien informatie over welke punten nog nadere uitleg behoeven. Je kunt ook **reflectievragen** gebruiken om leerlingen te stimuleren. Dit zijn vragen als: *Wat wist ik vóór de les hierover? Wat heb ik geleerd? Wat is het moeilijkste aan dit onderwerp? Wat heb ik nog niet onder de knie?*

Uit de praktijk

BAAS OVER EIGEN LEERPROCES

Net als de anderen binnen schoolbestuur Peelraam maakt basisschool Pater Eymard in Stevensbeek sinds 2 jaar werk van zelfsturend leren. 'We leren leerlingen om te reflecteren op hun eigen leerproces en daar zelf eigenaar van te worden', vertelt IB'er Mariska Driessen. Dat vraagt van leerkrachten grondige kennis van leerlijnen: ze moeten weten waar leerlingen staan en via welke route ze hen naar leerdoelen kunnen leiden. Bij elk leerdoel leren ze leerlingen bij zichzelf na te gaan: kan ik dat al, moet ik nog oefenen of heb ik nog hulp nodig? 'We werken dus niet met vaste groepen voor verlengde instructie, dat wisselt per leerdoel.' Als de leerlingen in tafelgroepjes zelfstandig aan het werk zijn, kunnen ze met een blokje duidelijk maken hoe ze ervoor staan. Een groene stip betekent: ik snap het en groepsleden mogen mij vragen stellen, een rode stip betekent: ik wil alleen werken, dus stoor me niet en een vraagteken betekent dat een leerling hulp van de leerkracht wil. 'Vaak zeggen leerlingen tegen de leerkracht: ik snap het niet. Door goed door te vragen leren wij hen om de goede hulpvraag te stellen.' Aan het eind van de les blikte de leerkracht samen met leerlingen terug: Heb je het leerdoel al bereikt? Wat heb je gedaan om het te bereiken? Hoe ga je het een volgende keer aanpakken? 'Zo maak je leerlingen ervan bewust dat leren een proces is, om iets nieuws te leren moet je oefenen. Iedereen kan vooruitgaan.' Leerkrachten benadrukken bovendien dat leren een persoonlijk proces is en geen competitie. 'Cijfers klassikaal uitdelen of voorlezen, dat doen we niet.' Iedereen mag op eigen manier leren. Sommige leerlingen gebruiken een klokje als hulpmiddel om beter te plannen hoe lang ze aan een taak werken, anderen hebben een koptelefoon op om zich beter te kunnen concentreren. 'Een paar jaar geleden deden kinderen daar wel eens lacherig of flauw over, maar inmiddels is dat heel gewoon.'

- [Blog](#) Paul Kirschner over het Dunning-Krugereffect
- [Deel 5](#) uit het (digitale) boek *Gedrag in de school*
- [Artikel](#) Baas over eigen leren
- Wijze lessen [Bouwsteen 12](#) *Leer je leerlingen effectief te leren*
- [Bouwsteen 6](#) *Heeft de hele klas het begrepen?*

Meer lezen!